

FIIA 1/2017

COMMENT

Jyrki Kallio
Ulkopoliittinen instituutti

Yhden Kiinan politiikka ja Taiwan: Trump leikkii tulella ruutitynnyrin äärellä

Nouseeko Taiwanin kysymys jälleen Yhdysvaltain ja Kiinan suhteiden keskiöön, kun Donald Trump aloittaa kautensa presidenttinä?

Yhdysvaltain vastavalittu presidentti Donald Trump lausui joulukuisessa tv-haastattelussa, että hän ei ymmärrä, miksi Yhdysvallat on sidottu yhden Kiinan politiikkaan. Hänen mielestään politiikan jatkamisen pitäisi olla ehdollista, jotta Kiinalta saataisiin myönnytyksiä esimerkiksi kauppakiistoissa. Syytökset Kiinan epäselvyydestä ovat yleisiä Yhdysvalloissa, mutta on uutta ehdottaa, että yhden Kiinan politiikalla voisi käydä kauppaa. Kiinan kannalta lausuntoa synkensi se, että Taiwania johtava Tsai Ing-wen puhui puhelimesta Trumpin kanssa. On toistaiseksi epäselvää, heijastaako tapahtumasarja Trumpin neuvonantajien kokemattomuutta vai Taiwanin mielisten äänenpaineiden voimistumista Washingtonin käytävillä.

Taiwanin kysymys on seurausta Kiinan ratkaisemattomasta sisällissodasta. Vuonna 1949 Taiwanin saari päätyi Kiinan tasavallan hallinnon alle ja mannermaa jäi Kiinan kansantasavallalle. Kumpikin pitää koko Kiinaa omanaan, eikä kumpikaan tunnusta toista valtiota tai hallitusta. Sisällissodasta on tullut jäänytynyt konflikti jo vuosikymmeniä sitten, ja osapuolten välillä on kukoistavat talous- ja kauppasuhteet. Myös kansalaistason kontaktit ovat jatkuvasti vilkastuneet. Kiinan tasavallan hallitus ei enää hahmittele mannermaan saamista hallintonsa alle ja tyytyy ylläpitämään valtiollista olemassaoloa ”Kiinan tasavaltana Taiwanilla”. Kansantasavallan eli

Manner-Kiinan näkökulmasta Taiwan on virallisesti sen maakunta, joskin käytännön suhteissa saaren riippumattomuus hyväksytään. Kansainvälispoliittisesti Taiwan on monella tavalla täysivaltainen valtiotoimija, vaikka maailman valtioiden valtaosa sekä monet kansainväliset järjestöt, kuten YK, eivät sitä sellaiseksi tunnusta.

Yhden Kiinan politiikka on Manner-Kiinan diplomaattisten suhteiden perusta. Se tarkoittaa, että kansantasavallan tunnustavien valtioiden on irtisanottava viralliset suhteensa tasavallalta. Yhdysvallat vaihtoi tunnustuksensa tasavallalta kansantasavallalle vuonna 1979. Sitä edeltäneessä Shanghain julkilausumassa (1972) Yhdysvallat hyväksyy sen tosiasian, että kummallakin puolen Taiwaninsalmea Taiwan katsotaan osaksi Kiinaa. Tämä ei tarkoita, että Yhdysvallat itse hyväksyisi Taiwanin osaksi Kiinaa, ja monissa sen lausumissa on sittemmin korostettu, että saaren tulevaisuuden pitää olla sen asukkaiden omissa käsissä. Vuodesta 1979 Yhdysvaltojen Taiwan-politiikkaa on ohjattu erityisellä säädöksellä (Taiwan Relations Act), joka sallii virallisten suhteiden ylläpidon ”Taiwanin hallintoviranomaisten” kanssa ja määrää, että Yhdysvallat toimittaa Taiwanille puolustuksellista aseistusta.

Myös EU noudattaa yhden Kiinan politiikkaa eli tunnustaa Kiinan kansantasavallan hallituksen Kiinan ainoaksi lailliseksi hallitukseksi.

EU:n ulkosuhdehallinnon tiedotteen mukaan EU edellyttää, että Taiwanin tulevasta asemasta sovitaan kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla ja siten, että taiwanilaisten toiveita kuullaan. Yhdysvaltain tavoin EU ei täten hyväksy ehdotta Taiwanin kuulumista Kiinaan. EU tunnustaa Taiwanin taloudelliseksi ja kaupalliseksi toimijaksi ja ylläpitää suhteita Taiwanin monilla ei-politiittisluontoisilla aloilla.

Manner-Kiinan näkökulmasta yhden Kiinan politiikka on yhden Kiinan periaatteen jatke. Toisin sanoen mannerkiinalaisessa katsannossa Taiwan on erottamaton osa Kiinaa, ja Taiwanin kysymyksen ainoa hyväksyttävä ratkaisu on jälleenyhdistyminen. Vuodesta 1979 Manner-Kiinan virallisena tavoitteena on ollut rauhanomainen yhdistyminen ”yksi maa, kaksi järjestelmää” -mallin mukaisesti. Kiina ei ole kuitenkaan sulkenut pois sotilaallista ratkaisua, mikäli jälleenyhdistymistä ei muutoin saada toteutettua. Joulukuussa kommunistisen puolueen äänitorven *Kansan päivälehdessä* kansallismielinen sisä-julkaisu *Global Times* julkaisi kirjoituksen, jossa esitettiin sotilaallisen ratkaisun nostamista ensisijaiseksi vaihtoehdoksi.

Manner-Kiinan ja Taiwanin suhteissa yhden Kiinan periaate näkyy niin sanotun vuoden 1992 konsensuksen muodossa. Yksinkertaisimmillaan konsensus tarkoittaa sen tunnustamista, että

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

---

(09) 432 7000

Fax

---

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

on vain yksi Kiina. Konsensuksesta on kuitenkin eriäviä tulkintoja, mikä sopii kaikille osapuolille. Manner-Kiina pitäytyy edellä mainitussa yksinkertaisessa muotoilussa. Taiwanin virallinen näkemys on pitkään ollut, että kummallakin osapuolella on vapaus määritellä ”yksi Kiina” haluamallaan tavalla. Tämä näkemys on kuitenkin kyseenalaistettu viime keväänä alkaneella Demokraattisen edistyspuolueen (DPP) valtakaudella, sillä suuri osa puolueen kannattajista ei halua hyväksyä konsensuksen olemassaoloa lainkaan. Kiinan tasavallan nykyinen presidentti Tsai Ing-wen edustaa DPP-puoluetta ja on siksi antanut konsensus-asiassa varsin ympäröiväisiä lausuntoja. Hänen haluttomuutensa tunnustaa konsensuksen olemassaolo osoittaa kuitenkin Manner-Kiinan näkökulmasta konsensuksen hylkäämistä.

Presidentti Tsain suhtautumista selittää Taiwanin muuttunut asenneilmapiiri. Kasvava joukko saaren asukkaista ei pidä itseään kiinalaisina tai koe ”isänmaan” jälleenyhdistymistä omaksi asiakseen. Tämä kehitys voi olla viemässä kohti taiwanilaisen valtion, ”Taiwanin tasavallan”, syntyä. Tätä taustaa vasten on perusteltua, että Yhdysvallat ja EU pitävät yhden Kiinan politiikan ylläpitämisen erillään yhden Kiinan periaatteen hyväksymisestä.

Ei kuitenkaan pääse yli eikä ympäri siitä, että yhden Kiinan periaate on Manner-Kiinalle pyhä, ja siksi se ei voi käydä kauppaa edes yhden Kiinan politiikalla. Kommunistisen puolueen legitimeetti on sidoksissa jälleenyhdistymisen toteutumiseen, ja Manner-Kiina on viime kädessä valmis jopa sotaan estääkseen maan lopullisen hajoamisen kahdeksi Kiinan valtioksi. Vaikka Trump ei olisikaan esittänyt tosissaan ajatusta yhden Kiinan politiikan hylkäämisestä, se on silti leikkimistä tulella ruutitynnyrin äärellä.